

A baromfitartás és -feldolgozás gazdasági és társadalmi háttere Orosházán

Orosháza egy évszázad óta a hazai baromfinevelés, baromfi-kereskedelem és -feldolgozás egyik jelentős központja. Híre és súlya van nemcsak a magyarországi, hanem a külföldi piacokon is. Rangos helyét azzal érte el, hogy azok, akik Orosházán a baromfival foglalkoztak, munkaterületüknek kiváló művelői voltak.

Az orosházi baromfitartás fellendülése, a szélesebb körű tenyésztés megindulása a múlt század 60-as, 70-es éveire esik. Ebben az időben erősödik meg és szélesedik ki a tanyás gazdálkodás. Az orosháziak földgyarapító törekvései révén nemcsak az orosházi határban, de azon kívül is szaporodnak a tanyák, ahol lehetőség van nagyszámú baromfi tartására. Elősegíti a baromfitartást a családi munkaerő (nők, gyerekek), továbbá a parasztasszonyok önállósági törekvése, amikor is azok a baromfiból „pénzelnek” a család javára. A legkorábbi adataink szerint 1885-ben már 3 470 mázsa baromfit szállítottak el az orosházi vasútállomásra.¹

Az első magyar nyelvű baromfitenyésztési szaklap, a GALLUS 1883. év novemberi száma felsorolja „egynehány főpiac nevét, ahonnan a legjelentősebb kivitel történik”. Félegyháza, Kecskemét, Szentes, Makó után Orosháza az 5. helyet foglalja el.

E figyelemre méltó tény összefügg a helység egykori gazdasági és társadalmi viszonyainak, termelési szerkezetének alakulásával. Egyre inkább közismertté válik a történetírásnak az a megállapítása, hogy a mezőgazdaság kapitalista fejlődése amerikai típusú útjának számos vonása felismerhető néhány alföldi város (Makó, Kecskemét, Nagykőrös, stb.) gazdaságtörténetében. Orosháza is e helységek közé tartozik. Elég csak néhány mondattal utalni arra, hogy Orosházán gyakorlatilag nem is volt nagybirtok, s a környék jelentős részét a 15—20—50—100 holdas parasztbirtok uralta, mint azt az 1895-ből származó statisztikai adatok bizonyítják.² Az ebbe a birtokkategóriába tartozó gazdaságok a tanyásgazdálkodás révén a baromfitartás fő bázisai lettek.

Az 1880-as évek elejére esik a gabonaválság kezdete, amely az amerikai búza európai betörésének hatására alakult ki. Ettől kezdve átalakul a gabonatermelés összetétele. Visszaszorul a búza vetésterülete (természetesen csak relatív visszaszorulásról lehet szó), helyette megjelennek a takarmánynövények, főként az árpa, kukorica és az ezekre alapozott belterjes állattartás.

Az említett kategóriához számítható orosházi parasztbirtok erejét, jelentős korlátai mellett, éppen az mutatja, hogy át tudott állni erre a tartásra és teljes mértékben kamatoztatni tudta e tenyésztés során a tanyás településben rejlő lehetőségeket, a kiemelkedő árpa- és kukoricatermelésből fakadó adottságokat.

Mindehhez azt is hozzá kell számítanunk, hogy Orosháza és környéke igen jó szállítási lehetőségekkel rendelkezik, ami a gyors értékesítés egyik döntő feltétele. Főként az összefutó vasútvonalak jelentősége nagy ezen a téren. 1870-ben nyílt meg a mai Szeged-Békéscsaba közötti, akkor Nagyvárad-Fiumei vonal, 1893-ban a Mezőtúr-Mezőhegyesi, s 1906-ban az Orosháza-Szentesi vasút, majd 1926-ban a Kaszaper-Orosháza közötti kisvasút. A következő utak a századfordulótól épültek ki.

A környék természeti adottságai is kedveztek a nagyarányú baromfitartásnak. A hőmérsékleti viszonyok kedvező alakulása, az évi napsütéses napok száma e tekintetben a legfontosabb, nem számítva az alföldi térszínből következő előnyöket.

Egyes baromfifajok nagyarányú tenyésztését az is elősegítette, hogy azok a gazdasági növényeink kártevőit pusztították. A biológiai védekezés terén a pulykák voltak a leghasznosabbak. Közismert volt, hogy egyes években a lucernára és a vörösherére a kártevők súlyos csapást jelentettek. Ahol azonban a pulykák a lucerna közt *bogarásztak*, ott csak jelentéktelen volt a kár.

Ezzel a gazdasági átalakulással, a közút és a vasút kiépülésével egyidőben megjelentek Orosházán az idegen származású baromfikereskedők, akik bel- és külföldi szállítások révén a piacra hozott baromfi folyamatos és állandó átvételét biztosították. Nemcsak az orosháziak, de 20—30 km-es körzet lakossága is állandó szállítója lett a folyton növekvő piacnak, és így alakult ki az igen népes, vásárnak is beillő orosházi baromfipiac.

Az orosházi piacozás, a községbe özönlő sok kocsi hangulatát Bakó József költő, aki akkoriban a monori tanyai iskolánál tanított, így adja vissza:

*„Tíz kocsi, húsz kocsi, száz kocsi mind tele,
Ómlik a vidék vére, húsa, veleje...”
(Városba menve, 1933)³*

Féja Géza pedig Viharsarok című jeles szociográfiai munkájában a piacon levő baromfit és tojást „baromfi hadseregek”-nek és „tojáshegyek”-nek látja. Majd ezt írja tovább: „Exportképes termelés folyik itten, s a kisbirtokkultúra változatossága messze maga mögött hagyja a nagybirtokét. Orosháza eleven védőbeszéd a kisbirtokkultúra külön gazdasági eredményei és lehetőségei mellett.”⁴

A baromfikereskedők felismerték a kínálkozó üzleti lehetőséget. Munkájukkal a gazdasági életbe élénkséget hoztak és néhány száz embernek munkalehetőséget biztosítottak. Bár ez az üzleti tevékenység elsősorban egyéni érdekeket szolgált, közvetve a gazdasági élet fejlődésében is fontos szerepet játszott.

A kereskedő udvarából a baromfit részben élve, részben pedig vágottan, megtisztítva szállították el. Ez utóbbi munkából lassan egy új ipar alakult ki, amely városunkban sokáig a legjelentősebb volt.